

Geruchten

nieuws informatie cultuur wetenschap
theologie

Nr. 29 - voorjaar 2009 | Isn't it ironic?

Inhoud

	Redactioneel
3	Vanuit de Stuurgroep
6	Verwarrend Ironisch: enkele reacties
9	A Secular Age <i>door Evert Jonker</i>
10	Gedachtengoed
11/13	De Wissel voorbij: reacties uit twee werkvelden
14	Laten Vieren
17	Over drie pinguïns en God
18	Studiedag 'In God we trust'

Redactioneel

Van de redactie

Op de bank ligt een jongeman lui te wezen voor de televisie. De voordeurbel gaat. Het luie wezen pakt de telefoon, draait een nummer en zegt: 'Doe jij even open. Daar heb je de pizza's.' In de linkerbovenhoek van ons beeld verschijnen twee hokjes: 'geschikt' en 'ongeschikt'. Gevolgd door de oproep 'kun jij de landmacht aan?'

Kun jij de moderne theologie aan? Ben jij geschikt of ongeschikt voor verspreiding van het goede gerucht? Zoek jezelf op in de fotocollage van de vorige studiedag en kruis aan. Of nog leuker, zoek iemand anders op. Ook in de sliptestream van de laatste studiedag enkele reacties op de prikkelende opmerkingen van Rick Benjamins over ironie en OGG en een verhelderend artikel van Evert Jonker bij de pil A Secular Age. Verder vinden jullie een bijdetijdse contributieverhoging en hedendaagse plannen vanuit de Stuurgroep en vroegen we een Rooms-katholieke teamleider en een huisarts om hun visie op de plannen tot modernisering van de commissie Veerman.

Natuurlijk is er meer.

Verder bereiden we ons ook als redactie voor op het feestelijk markeren van het tienjarig bestaan van OGG. Maar eerst komt er nog een 'gewone' nieuwsbrief uit in juni. Deze zal verschijnen voor de volgende studiedag.

Vanuit de stuurgroep

In 2009 gaat de bijdrage aan Op Goed Gerucht omhoog naar € 20. Voor 2007 waren we te laat met een verhoging, in 2008 werd het wel besloten maar niet op tijd doorgevoerd, daarom moet het er nu echt van komen.

✓ Verlicht / ✗ Verward

Het geeft de nodige ruimte om ons, bij het snel stijgen van de prijzen, te blijven inzetten voor goede studiedagen met iets extra's. Van alle kanten hoor ik dat dit geen hoog bedrag is voor de bladen en folders die we verspreiden, en de activiteiten die daarnaast ontplooid worden. Ik hoop dan ook op ieders begrip.

In de stuurgroep hebben weer enkele wisselingen plaatsgevonden. Vorig jaar nam Jeroen Jeroense afscheid. Hij is opgevolgd door Stephan de Jong, predikant in Bussum. Daarnaast schrijft en publiceert Stephan regelmatig, onlangs nog over *Jezus, de wijsheidsleraar*. Ook Pieter Huizer heeft afscheid genomen, na vele jaren trouwe dienst als penningmeester. Hij is opgevolgd door Teus Prins uit Nieuwkoop. Teus is predikant in Aalsmeer en betrokken bij de Alledagkerk in Amsterdam. In een vorig leven was hij werkzaam als bankdirecteur. Iedereen begrijpt dat hiermee, ondanks de huidige crisis, voorlopig elke dreiging van een faillissement voor OGG uit de lucht is.

Al met al kijken we vanuit de stuurgroep terug op 2008 als een goed jaar. De twee studiedagen, met Herman Vuijsje en Erik Borgman, werden allebei uitstekend bezocht en waren inhoudelijk sterk. Dat gold trouwens ook voor de eerste van 2009 met Rick Benjamins. We moeten oppassen niet gewend / verward te raken, met telkens zo'n 100 deelnemers. Ook kreeg de bundel *Uitgesproken Protestant* goede aandacht, met zowel positieve als kritische respons. Skandalon verzorgde een tweede druk. Van enkele collega's hoorde ik dat men de artikelen gebruikt als bezinning in de kerkenraad. Ondertussen is de klacht dat Op Goed Gerucht, als beweging van moderne theologen, te weinig theologisch gezicht zou hebben door de bundel en de laatste studiedagen snel verstomd.

Nu her en der in de gemeenten de vormings- en toerustingsplannen voor 2009-2010 gemaakt worden, wijs ik graag nog eens op de mogelijkheid de auteurs van *Uitgesproken Protestant* uit te nodigen voor een lezing of andersoortige ontmoeting. Ook daarmee zijn al een aantal positieve ervaringen opgedaan. Goed protestant gaat dit voor een preekbeurt plus reiskosten, hetgeen binnenkort misschien niet veel meer is dan een appel en een ei. Ondertussen kunnen we intern al eens nadenken - nu er kerkbreed nog weinig bijval is - over ons eigen voorstel rond de grote thema's van dit moment vier denktanks op te richten: secularisatie, godsbeelden, islam en (protestantse) spiritualiteit. Het eerste thema heeft een nieuwe impuls gekregen vanuit de stevige studie van Charles Taylor. En in dit jaar van Charles Darwin is ook het tweede thema meer dan actueel.

Voor 2009 staan echter ook reeds genoeg andere plannen op stapel. We gaan ons intern bezinnen op 'De wissel voorbij', om te verkennen of we met een eigen reactie komen op het rapport Veerman. We gaan meedoen in de missionaire beraadsgroep van de PKN, onder aanvoering van Hans van Ark. Omdat we menen vanuit onze kring een zinvolle bijdrage te kunnen leveren aan de vragen naar achteruitgang/verlating, stabilisatie/verbreding en vernieuwing/groei van de kerk. Op 26 juni hopen we de twintigste (!) studiedag te houden. Om in 2010 – ongetwijfeld op gepaste en bescheiden wijze - tien jaar (!) Op Goed Gerucht te kunnen vieren. Tijd om onszelf op te heffen? Misschien nog maar niet. We groeien aardig door, en in de stuurgroep bruist het nog keer op keer van ideeën. Zolang die herkend worden gaan we wat mij betreft fris, vrolijk en vrijmoedig door.

Jan Offringa, voorzitter stuurgroep Op Goed Gerucht

Verwarrend ironisch?

Tijdens de geruchtdag op 23 januari sprak Rick Benjamins, een van de oprichters van *Op Goed Gerucht* en sinds kort docent dogmatiek aan de Protestantse Theologische Universiteit vestiging Leiden, over 'Verlichting en verwarring'.

In een genuanceerd betoog plaatste hij de 'beweging van moderne theologen' in de complexe traditie van tweehonderd jaar moderne theologie en bood daarmee een fundering voor de zinsnede waarmee *Op Goed Gerucht* zich sinds een half jaar afficheert.

Aan het slot van zijn lezing plaatste Rick Benjamins een kanttekening bij een ironisch en zijns inziens bij uitstek postmodern element in de uitnodiging voor dezelfde geruchtdag. Hij raakte daarmee een snaar die verband lijkt te houden met een andere karakteristiek van *Op Goed Gerucht*, namelijk die van het gebruik van humor als vehikel voor (zelf)relativerend theologiseren.

De redactie van *Geruchten* vroeg een aantal aanwezigen naar een korte reactie op dit punt. In willekeurige volgorde....

Uit: 'Verlichting en verwarring'

Rick (H.S.) Benjamins, 23 januari 2009

(...)

De moderne theologie geeft ons in de 19e en 20e eeuw een breed spectrum aan opvattingen, inzichten en overtuigingen, waarmee wij binnen de ruimte van *Op Goed Gerucht* ook heel goed uit de voeten kunnen, waarbij we van Schleiermacher tot Barth of van Scholten tot Dingemans verschillend gekleurd kunnen zijn. Een beetje ironisch wordt er in de uitnodiging voor deze Geruchtdag dan ook gezegd: Wij erkennen het heteronome. 'Of dat nou een Roepstem, de A(a)nder, de Goddelijke Vonk in Jezelf of De Tekst Die het Zeggen mag is – kies maar en wij zullen zeggen aan welke universiteit je studeerde'.

De ironie van deze uitnodiging lijkt mij bij uitstek postmodern. Het postmoderne denken heeft er nadruk op gelegd, dat de werkelijkheid zich alleen presenteert in de constructie van de taal, zodat we altijd met een gemaakte werkelijkheid van doen hebben. Zelfs onze 'authentieke' ervaringen zijn daarom gemaakt, omdat zij ook worden bepaald door de taal waarin ze eerst hun vorm krijgen. Een 'authentieke' ervaring is daardoor vaak niet meer dan een citaat waarvan je gebruik maakt. Op die manier zegt ook de uitnodiging zo ongeveer: 'geef maar aan wat jou het diepst raakt, dan kunnen wij aangeven, waardoor die ervaring gemaakt is'.

Het ironische en postmoderne van de uitnodiging doet heel prettig aan, omdat het geen uitgangspunt verabsoluteert, waardoor de ruimte voor het denken principieel open blijft. En tegelijkertijd staat deze ironie *Op Goed Gerucht* misschien ook wel het meest in de weg. De roepstem, de ander, het goddelijke in ons, de tekst tegenover ons, zijn belangrijke instanties. Het lijkt me wel juist dat ze niet absoluut worden gesteld en voor debat open staan, maar door de

ironie zoals in de uitnodiging worden ze wel heel erg gratis verklaard, zodat ze bijna waardeloos aandoen: 'kies maar en wij zullen zeggen aan welke universiteit je studeerde'. De buitenwacht zal dan heel goed beluisteren, dat wij als theologen van Op Goed Gerucht met een zekere geestigheid toch nergens echt voor staan.

(...)

De lezing is in z'n geheel te downloaden vanaf de website van *Op Goed Gerucht*: www.opgoedgerucht.nl > geruchtdagen

Hoe komt het toch, vroeg ik me af in de kapel op de laatste studiedag, dat er op deze dagen innerlijk altijd iets niet helemaal klopt?

Dat ik me herken in de woorden, maar me tegelijkertijd ook weer niet aangesproken voel? En dat ik dus lichtelijk in de war raak?

Toen Rick Benjamins de vinger legde op het ironisch taalgebruik van Op Goed Gerucht verdween mijn verwarring. Je zou het een verlicht moment kunnen noemen. Het is soms alsof het 'not done' is om ons te laten raken. Onze scherpzinnigheid en spitsvondigheid creëren innerlijk afstand. Durven we ook te geloven?

Marianne Bogaard, Amstelveen

Op Goed Gerucht is voor mij vanaf het begin een podium van predikanten die willen zoeken naar echte en goede vragen die ons denken over theologie, geloof, kerk, maatschappij en wetenschap verder brengen.

Zij is dus vanaf het begin heel bewust geen modaliteitsorganisatie met duidelijk standpunt. In principe zouden daarom predikanten van allerlei slag van rechts tot links in haar gelederen te vinden moeten zijn. Eén van de oorzaken van het feit dat dit laatste niet het geval is wordt m.i. veroorzaakt door de ironie, die in de loop van de tijd tot een kenmerk is geworden van Op Goed Gerucht.

Ironie markeert de grens tussen degenen die bij de club horen en de buitenstaanders. Wanneer je de ironie prettig vindt en herkent, hoor je er bij. Maar zodra dat niet het geval is, sta je er ook automatisch buiten. Door ironie sluit je op een subtiele manier mensen buiten.

Je zet geen hek om je groep heen, je hoeft geen criteria op te stellen. Want de mensen die de ironie niet prettig vinden nemen dan zelf de beslissing. Aan de andere kant schept ironie ook een band, en herkennen mensen elkaar door een gemeenschappelijke ironie als gelijkgezinden. Deze ironie maakt Op Goed Gerucht ook tot een vrolijke club predikanten. Dus heeft ironie voor mij iets negatiefs en iets positiefs. Alles afwegend, slaat de weegschaal voor mij door naar de negatieve kant. Door de ironie is Op Goed Gerucht niet dat brede platform geworden van al die predikanten die op zoek zijn naar echte en goede vragen.

Pieter J. Huizer, Lemmer

Woef

'Slager, als ik blaf, krijg ik dan ook een stukje worst?'

'U wilt worst?'

'Nee, het was een grapje. Omdat u zonet die mevrouw een stukje worst voor de hond meegaf'.

'U heeft ook een hond?'

'Nee, maar ik dacht: Wie weet, krijg ik zo ook een stukje worst mee'.

'U wilt niet betalen voor de worst'.

'Nee, natuurlijk wel... dat is het punt niet. Maar het leek me wel grappig om...'

'Jaja'.

'Doet u dus die fijne rookworst daar maar'.

'Anders nog iets?'

(Zeer vrij, want uit het hoofd geciteerd naar Kees van Kooten).

Dit wordt geen grappig stukje. Niets is zo dodelijk voor humor als het uitleggen van een mop. Toch wordt ernaar gevraagd door de bloedserieuze dogmatische slager Rick en hij heeft gelijk. Hij vraagt naar wat ik eigenlijk wil want dan pas kun je zaken doen.

Nu moet in de afgelopen tijd in veel gemeenten de slapstick Jona gelezen zijn. Het merkwaardige fenomeen doet zich daarbij voor dat God het gelijk van Jona met humor ontkracht. Want Jona heeft gelijk: moet wie hemeltergend kwaad doet, niet worden gestraft? Miskotte schrijft ergens dat ironie haar wortels in Israël heeft en – cru gezegd – niet op Chinese of Indiase bodem denkbaar is. Kan alles dan maar? Staat de (post)moderne theoloog nergens voor? Is er niets 'to die for'? Ik denk van niet. De theoloog scheidt ruimte. Voor het laatste. En beschouwt daarom al het andere, maar dan ook werkelijk al het andere, als het voorlaatste. En hoe sterker het voorlaatste absolute claims doet, des te navenanter neemt de ironie toe. Maar precies in deze ironie, is de theoloog bloedserieus. Dan blaft ie.

Evert Jan de Wijer

Geestigheid is een uiting van geestdrift.

En of die nu modern of postmodern is, die zou ik niet willen missen. Zeker niet wanneer die de eigen positie gezond relateert, en scherpzinnig verraadt dat iemand incalculeert dat het eigen denken beïnvloed is, en principieel iets voorlopigs heeft.

Maar de precieze betekenis van de vorm waarin geestigheid wordt gegoten, valt vaak alleen door de incrowd echt te doorgronden. Ik kan Rick Benjamins' betrokken bezorgdheid om het imago van Op Goed Gerucht daarom wel plaatsen. Natuurlijk moeten we onze eigenheid, waarvan ook het 'zoeken naar

humor in de kerk' deel uitmaakt, niet verstoppert. Op een deel van de buitenwacht maakt onze vorm juist een frisse indruk en een aantrekkelijk alternatief voor het benaderen van geloof en kerk. Maar zeker in schriftelijke uitingen die de wereld in gaan, zullen we de diverse ontvangers ook voldoende houvast moeten geven.

Dick Vos, Alphen a/d Rijn

Volgens mij is de grootste kracht, maar ook de grootste zwakte van OGG en van moderne theologie in het algemeen niet de ironie waar Benjamins het over had, maar juist de persoonlijke bevoegdheid: dat alles bij jezelf vandaan moet komen. De één loopt weg met Barth, de ander met Hendrikse en de derde komt terug met ecotheologie: het is maar net waar jezelf of je favoriete docent ooit door geraakt werd. Er zijn maar een paar smaken orthodox of confessioneel, maar je kunt op allerlei manieren modern zijn; ik vind dat vermoeiend en slecht. Niet alleen in kerkpolitiek opzicht: als verzameling individualisten sta je al gauw machteloos tegenover een veel meer gesloten confessioneel-evangelisch blok. Ook theologisch: als God de mooiste, beste waarheid is, moet daar toch meer binding in zitten dan dat iedereen daar zelf wat van maakt... Ik weet geen andere manier dan de verschillen op elkaar betrekken en je telkens verantwoorden: Wat bedoel je? Waarom? Wat blijken je uitgangspunten te zijn? Daar ligt een verantwoordelijkheid voor de opleidingen en voor Rick als docent, maar ik hoop ook dat OGG daar een productief platform voor kan zijn.

Menno van Oel, Zwolle

A secular Age

Met bijna grenzeloos inlevingsvermogen onderzoekt de Canadese filosoof Charles Taylor in zijn imposante boek *A secular Age* (Cambridge 2007, 874 pp.) niet alleen morele en wijsgerige, maar ook religieuze interpretaties van de werkelijkheid in verschillende opeenvolgende tijdperken.

Als theoloog raak je gefascineerd door deze briljante diepteboeringen van bijvoorbeeld deïsme, rationalisme of romantiek, alles vanuit de respectvolle gedachte dat niets uit het verleden helemaal verloren is (deel 1 tot en met 4). Tegelijk weet je je meegenomen door kritisch aansluitende gesprekken vanuit je eigen heden met de morele, wijsgerige en theologische uitdagingen waarvoor men zich vroeger gesteld wist (deel 5). Steeds opnieuw ontdek je hoe een periode kenmerken van transcendentie loslaat en toch ook weer openingen biedt voor betrekkingen tot een spiritueel, transcendent krachtenveld. Alsof je een kathedraal betreedt met zijkapellen, gewijd aan een bepaalde periode, waarin als het ware door Taylor de mogelijkheid is geschapen voor een drempelgebed dat verlangt dat God zou gelden als pure positiviteit, mantel

der liefde of garant van gerechtigheid. Je verneemt hoe onomkeerbare gedachten van oorspronkelijke denkers na verloop van tijd voor de massa heilzaam gemeengoed zijn geworden. Niet zelden ben je getuige van Taylors eigen religieus engagement. Zo bewondert hij Franciscus die met zijn leefwijze in armoede een eigen, ontledigende interpretatie geeft aan het streven naar 'human flourishing'.

Hoe komt het dat het in 1500 onmogelijk was om niet in God te geloven, terwijl geloven in God tegenwoordig onmogelijk lijkt, maar toch niet verdwenen is? Een grondtrek van de Westerse cultuur is niet het verdampen van religie, maar het ontstaan van een veelheid aan nieuwe vormen van zowel geloof in transcendentie als niet-geloof in transcendentie, ook in kunst, poëzie en film. Het verleden legt getuigenis af van zoektochten naar de volle wasdom van leven, maar kennelijk is het gaandeweg mogelijk daarvoor de relatie tot een goddelijke werkelijkheid achterwege te laten ten gunste van menselijkheid. Deze optie noemt Taylor een exclusief humanisme, dat zich manifesteert als niet-geloof in transcendentie, omdat het daar zonder kan.

Een voorbeeld: gedachten

over voorzienigheid en deïsme veronderstellen dat de wereld een orde weerspiegelt die op bloeiend menselijk leven in gedeeld welzijn is gericht. God heeft als garant van deze orde bij de oorsprong structuren, patronen en ontwikkelingen ingetekend in de natuur, die de menselijke rede kan 'decoderen'. Zo neemt de onttovering van de natuur, van magisch denken en van bezetting door irrationele krachten dankzij geloof in Gods schepping een aanvang, maar is tevens een weg gebaad naar exclusief humanisme van de Verlichting met haar accent op bevrijding uit onmondigheid. Taylors spannende vraag is of het besef van menselijke bloei van buiten af komt of dat het ontspringt aan het innerlijk, het verstand zoals het rationalisme meent of het verlangen naar vervulling zoals de romantiek doet gevoelen. Voor gelovigen blijft vervuld leven een gave, dat mensen van buiten af (van God) ontvangen binnen een persoonachtige relatie. Gelovigen benaderen deze aangeboden volheid in praktijken van toewijding, gebed of liefdadigheid. Ook weten ze tegelijk dat ze verwijderd zijn van toewijding, te beperkt door binding aan lagere en onbeduidende doelen als ze zijn om zich onbaatzuchtig te openen voor een gelukt leven in volheid.

Tegelijk duikt steeds het humanisme op dat niet uitgaat van een externe werkelijkheid, maar gelukt leven binnen de eigen menselijke mogelijkheden legt.

Wat zijn deze beide opties voor elke periode inspirerend beschreven! Ik vermoed

echter dat Taylors meesterwerk je niet zal aanspreken als je alleen van ondialectisch recht toe, recht aan denken houdt, of al lang meent te weten waarom onze tijd het zicht op God heeft verloren. Niettemin, lees elke dag een stukje in dit meesterwerk en

doe je voordeel met zijn fijnzinnigheid om te onderscheiden waarop het aankomt (Fil. 1:9). Dat lijkt me broodnodig voor de huidige inhoudelijke communicatie van het evangelie.

Evert Jonker,

GEDACHTEGOED

Tijdens de laatste studiedag waren er twee workshops rond moderne theologie. Evert Jan leidde het gesprek rond F.O. van Gennep. Anne Marijke Spijkerboer ging voor in een verkenning van de theologie van de gebroeders ter Linden. Het accent in beide workshops lag op de opstandingstheologie van deze theologen.

Voor van Gennep is de opstanding vooral een gelijkenis die wil vertellen hoe God met mensen wil zijn. Carel ter Linden stelt dat de opstandingverhalen werden beleefd als uitdrukking van geloofswerkelijkheid, ja, als die werkelijkheid zelf. Zo'n geloofswerkelijkheid is het lege graf.* 'Niet echt gebeurd, wel waar,' is een bekende uitspraak van zijn broer Nico ter Linden.

Het roept bij mij geen weerstand op om zo over de opstanding te spreken maar hoe er over te preken? Als predikant ken ik het gevoel gemangeld te worden door enerzijds het verwijt dat wij wél dingen weten maar ze vervolgens niet door vertellen en dus de gemeente 'dom houden' en anderzijds het verdriet dat wij teveel vertellen en daarmee mensen geloofszekerheid afnemen. Onderstaand gedicht van Geert Boogaard reikt me de hand:

*En toen zij opzagen, aanschouwden zij dat de steen was afgewenteld;
want hij was zeer groot.*

*Het is een zin tussen haakjes
je kunt er niet overheen lezen
geloof me: alles staat er in*

*Je kunt trachten er wat af te doen
dat deed de dominee toen ik twaalf was*

*Ik wist echter
wat die zin inhield voor mijn moeder*

*Zij moest het er beslist van hebben:
mijn zusje van twee was gestorven*

*Zij zag de steen afgewenteld
en zei dat er een deur was*

*Zeg nu maar niet
dat dit niets is
want zo zijn
haar tranen gedroogd.*

De mooiste zin is voor mij: 'Ik wist echter wat die zin voor mijn moeder inhield. Zij moest het er beslist van hebben.' Het doet elke discussie of het graf nu wel of niet leeg was onmiddellijk verstommen. De dominee die zich er aan waagde toen de dichter twaalf was, heeft er beslist wat aan af gedaan. Maar daar gaat het niet om. Het gaat er om dat wij mensen het er van moeten hebben dat de steen is afgewenteld. Wij hebben dat teken van hoop nodig dat er meer is dan opgesloten te zijn in de dood en de doodsheid van het bestaan.

Allemaal worden we van tijd tot tijd in ons nekvel gegrepen en krijgen wij de schrik van ons leven. Wij raken onze onschuld kwijt, ons onvoorwaardelijk vertrouwen in het leven. En dan is daar een ongelooflijk verhaal over opstanding. Kunnen we het ons dan wel veroorloven om er een theologische verhandeling op los te laten?

Iemand zei eens: 'Waarover men niet kan spreken, daarover moet men zwijgen.' Geen van de evangelisten schrijft over de dag van het graf. Waarschijnlijk noemen wij deze dag niet voor niets 'stille zaterdag'. Het is precies dat punt, het punt waarover wij moeten zwijgen, waar het wonder zich voltrekt van dood naar leven, van vergeefsheid naar hoop, van kapot gemaakt worden en opgericht worden. De dominee uit de jeugd van Geert Boogaard, alle dominees, moeten daarvan afblijven.

Lyonne Verschoor-Schuijer, Harderwijk

**Carel ter Linden, Wandelen over het water, blz 124*

De wissel voorbij: het spoor en de bielen

In november jl verscheen het rapport van de stuurgroep Werk in de Wijngaard, ook wel 'commissie Veerman' naar haar voorzitter.

Een van de kernbeslissingen in het rapport is dat 'predikanten en kerkelijk werkers verplicht zullen deel uitmaken van een collegiaal team, dat verantwoordelijk is voor de professionele theologische begeleiding van gemeenten binnen een bepaald ressort bij haar in de kerkorde benoemde kerntaken. Dit team, dat gevarieerd is samengesteld uit junior- en seniorpredikanten en kerkelijk werkers, staat

onder leiding van een seniorpredikant, die zich specifiek gespecialiseerd heeft als leidinggevende van een professioneel team. De werkzaamheden van de teamleden zijn deels gericht op de gemeente waaraan zij verbonden zijn, deels taakgericht (verbonden aan gespecialiseerde activiteiten binnen het geheel of een deel van het werkteam.)'

Goede Geruchten vroeg aan Maarten Smits, teamleider in de Rooms Katholieke kerk en Henk Kole, huisarts in een gezondheidscentrum, naar hun visie op werken als team.

In het Aartsbisdom Utrecht is het al verscheidene jaren de gewoonte dat priesters en pastoraal werkers een pastoraal team vormen voor een parochie of een verband van parochies. Vanuit mijn persoonlijke ervaring van iets meer dan 20 jaar moet ik zeggen: ik weet niet beter en ik kan het me ook niet goed anders voorstellen.

Je kunt een lang en op praktisch-theologische gronden gefundeerd verhaal vertellen, waarom het goed is om het professionele pastoraat in teamverband gestalte te geven, maar ik zou gewoon niet weten hoe je het op een reële manier anders moet doen. De parochie waarin ik aangesteld ben telt op papier bijna 29.000 parochianen en 5 professionele pastores. Nu zitten die parochianen niet allemaal te wachten tot ik een keer op bezoek kom of anderszins van me laat horen, maar het gedeelte dat wel graag eens een keer een pastor zou zien of spreken is aanzienlijk. Los van dit papieren getal, dat al aangeeft dat je na moet denken over een organisatie voor het pastoraat en het niet moet overlaten aan één persoon, wordt van ons als pastoraal werkenden verwacht, dat we een fusieproces begeleiden, dat we de contacten herstellen met de overheid, met de scholen, met de ouderenbonden, de buurthuizen en noem maar op. We moeten (en willen) een missionaire kerk zijn, met andere woorden: een kerk die gericht is op de buitenwereld, een kerk die iets te zeggen heeft aan en over de samenleving, inspringt waar er noden geconstateerd worden en die op de een of andere manier aantrekkelijk is voor de mensen die geloven dat er 'iets' is, maar die 'Meer' zoeken. Dat is natuurlijk te veel gevraagd.

Maar het werken in teamverband stelt ons tenminste in staat af en toe een poging te wagen en hier en daar iets van de grond te krijgen dat in de richting komt van die ambities. En het werken in teamverband garandeert enige kwaliteit. Ik kan me niet voorstellen dat er collega's zijn die een grote affiniteit hebben

met alle werkvelden in het pastoraat en die in alles even goed zijn. Als ik kijk naar ons team, dan zie ik dat we er gezamenlijk wel in slagen om op de meeste terreinen een behoorlijk beleid te formuleren en het uit te voeren. Een priestercollega is een buitengewoon goede predikant. Zijn preek over een actueel onderwerp zetten we met een gerust hart op de website. Het vormgeven van de 1^e communievoorbereiding is in goede handen van een collega-pastoraal werkster. Ik zou dat niet zo goed doen en in ieder geval niet met zoveel plezier. Ik schrijf wel weer snel een artikeltje voor het parochieblad en kan ook nog behoorlijk uitleggen wat we als parochie willen.

Natuurlijk: het moet klikken. Je kunt elkaar ook van het werk houden door het voortdurend niet met elkaar of met de afgesproken beleidslijnen eens te zijn. En je moet met respect voor ieders positie te werk kunnen gaan. Priesters en pastoraal werkers hebben nu eenmaal niet dezelfde bevoegdheden en sommige parochianen maken soms op een pijnlijke manier onderscheid. Je moet in ieder geval elkaar heel kunnen laten en op kunnen vangen.

Het leiderschap in een team kan problematisch zijn. Er is altijd een pastoor. Die is de eindverantwoordelijke voor het pastoraat. Als deze zich bewust is van zijn beperkingen en capaciteiten kan hij het pastoraat uitstekend uitoefenen in teamverband. Het team kan hem in staat stellen beter pastoor te zijn. Maar als hij in alles en altijd wil vasthouden aan zijn formele positie, dan is er amper sprake van een team; dan praat je over een pastoor en zijn medewerkers of over een gezelschap collega's dat voortdurend in onmin met elkaar verkeert. Al met al: mijn ervaring leert dat het werken in teamverband goed kan, voor mijzelf een verrijking is en voor de parochie een goede zaak.

Maarten Smits is teamleider van het pastoresteam van de RK Wijngaardparochie te Arnhem.

De wissel voorbij: Komt Veerman bij de dokter...

De commissie Veerman stelt de vraag: hoe krijgen wij met minder geld betere dominees, aantrekkelijke gemeentes en beter bestuur.

In de kernbeslissingen geeft zij het antwoord: samenwerking en specialisatie. Als huisarts in een gezondheidscentrum ben ik uiteraard voor deze organisatievormen. Geen mens is meer in staat de breedte van zijn eigen vakgebied te overzien. we zijn veroordeeld tot samenwerken en specialiseren, daar zitten negatieve en positieve kanten aan.

Samenwerking valt in de praktijk vaak tegen. Een reden daarvoor de vormen de motivatieverschillen tussen de initiatiefnemer (de synode) en de werkers (de predikanten). Gezondheidscentra zijn in de idealistische jaren 70 opgezet door stichtingen met als doel een betere zorg; meer hulpverleners onder een dak maken gebruik van elkaars mogelijkheden. De motivatie van de werkers is echter deels ook pragmatisch: part time werken met geregelde

waarneming.

Hulpverleners laten zich moeilijk sturen. Bij pogingen daartoe doen zij snel een beroep op hun professionele autonomie, zodat men zich solistisch kan gedragen. Ik zwijg maar over de talloze conflicten. Waar de samenwerking goed verloopt, ontstaan mooie initiatieven. Een ingeslapen bedoeling is het echter nooit.

Zwaaien met een geldbuidel heeft geen zin; steun lokale initiatieven die spontaan ontstaan. Als het gaat om samenwerking tussen gemeenten, stellen de auteurs terecht voor dat alleen bestaande samenwerkingsvormen worden ondersteund.

Taakdifferentiatie is een ander konijn uit de hoge hoed van het rapport. De nadelen van de generalist en de specialist zijn bekend: respectievelijk te oppervlakkig en te weinig overzicht over het geheel. De generalist met een aandachtsgebied is het compromis. Zelf ben ik zo iemand: huisarts met als aandachtsgebied diabetes. Voordelen zijn er zeker: ik heb een

interessante functie en doe nuttig werk voor de centrale organisatie, waarmee ik mij zodoende meer betrokken voel. Het is na tien jaar generalistisch huisarts net de opkikker die mijn carrière nodig had. Nadelen zijn er ook: ik volg minder nascholing over andere aandoeningen, zodat ik steeds meer op de automatische piloot van richtlijnen en computerprogramma's moet vertrouwen. In het algemeen is er nog weinig ervaring met huisartsen met aandachtsgebieden. Te verwachten is dat door taakdifferentiatie er een toenemend beroep gedaan moet worden op samenwerking, die zoals beschreven zelden probleemloos verloopt. Samenvattend: samenwerking is een organisatievorm met voor- en nadelen. Veerman c. s. letten niet voldoende op de nadelen. Taakdifferentiatie voor generalisten is nog te weinig beproefd om een beleid op te bouwen. Experimenten die klein beginnen en vervolgens kunnen groeien, verdienen de voorkeur.

Henk Kole, huisarts

LATEN VIEREN

Abeltje Hoogenkamp kijkt terug op 'de Preek van de Leek'

“Het project ‘de Preek van de Leek’ is het resultaat van een slapeloze nacht. Ik lees de columns van Bas Heijne in de NRC van zaterdag altijd met veel plezier. Eigenlijk waren die columns al een preek van de zaterdag voor me. Hij zet het rumoer van de tijd in de juiste verhouding. Er zijn meer van die mensen. Karina Schaapman bijvoorbeeld, die met grote volharding aan de orde heeft gesteld dat prostituees geen vrolijke, vrije vrouwen zijn, maar mensen die beschadigd zijn en door hun werk nog meer beschadigd worden.

Die nacht dat ik wakker was dacht ik: dat zijn mijn predikanten, met hun scherpste, moed en tegendraadsheid. Zij hebben een buitenstaanderperspectief, maar ze zijn ijzingwekkend helder in wat ze je voorhouden. Vroeger waren er predikanten die zo functioneerden. Zij waren gesprekspartners voor decisionmakers. Het is belangrijk als de kerk iets terugwint van die rol.

Ik ben me toen gaan afvragen wie voor mij richtinggevend waren. Wie durven kritisch te zijn ten aanzien van de cultuur, wie zijn de profeten van deze tijd? Het zijn in ieder geval altijd mensen die niet bang zijn. Want ze krijgen altijd gelazer. Soms brengen ze er ook persoonlijke offers voor. Het leek me ontzettend spannend die mensen eens met de kerk en met de bijbel in contact te brengen en te kijken wat er dan zou gebeuren.

Ik heb eerst een organisatiecomité samengesteld van leuke en creatieve mensen, collega's uit de breedte van de kerk, journalisten, een ontwerper. Voor mij was het essentieel dat het project kerkbreed gedragen zou worden. Dus ook de missionaire stadspredikant van de Bond zat in mijn gelegenheidskerkenraad. Op die manier wordt het iets van de kerk, in plaats van alleen maar particulier hobbyisme. Het was ook ontzettend vrolijk en feestelijk om in zo'n team te werken.

Het was niet de bedoeling dat de preken lezingen in een kerk zouden worden. Het moesten preken worden: er moest een Bijbeltekst uitgelegd worden in een echte kerkdienst. Iedere 'lekenprediker' kreeg daarom een predikant als begeleider die hem drie keer hielp met de voorbereiding. Een beetje zoals je dat doet bij een huwelijksdienst: de eerste keer is kennismaking, de tweede keer ga je inhoudelijk de diepte in en de derde keer bekijk je precies wat je gaat doen.

Ik vond het mooi om te zien hoe het werkte. Eerst denken mensen: ach, ik heb nog wel wat liggen en daar plak ik een Bijbeltekst bij. Maar als ze met een Bijbeltekst aan de slag gaan worden ze door die tekst bij de kladden gegrepen. Bas Heijne zou het hebben over 1 Korinthiërs 13 en 14, over de tongentaal en de liefde. Ik herinner me het moment dat hij riep: 'maar dat gaat over de emocultuur. Over mensen die zeggen: ik voel het zo en daarna houden ze op met praten en redeneren. En moet je eens kijken wat Paulus met die liefde doet: dat is niet een vaag 'ik hou van je' maar hij gaat heel precies die liefde kwalificeren. 1 Korinthiërs 13 is één grote inhoudelijke benoeming van wat liefde is.'

De mensen gingen lezen en de bijbel deed zijn werk. Het was mooi om te zien dat de bijbel overeind blijft in het contact met de cultuur. Het bepaalde me er opnieuw bij dat we de bijbel slechts te leen hebben. De bijbel is niet van de kerk. Het enige wat we in het project 'De Preek van de Leek' eigenlijk gedaan hebben, is dat we de infrastructuur van de kerk beschikbaar gesteld hebben; de schrift, het format van de liturgie, maar ook een prachtig gebouw, we hebben de doopsgezinde Singelkerk, een prachtige schuilkerk, kunnen huren.

Naema Tahir had het verhaal van Hanna gekozen. Ze vond zo geweldig dat Hanna zo dankbaar is voor het kind. 'Ze beleeft de glorie van kinderen zo duidelijk. Kinderen zijn voor haar geen last die haar belemmeren in haar ontwikkeling'. Ze vertelde over haar nichtjes uit Pakistan die uitgehuwelijkt worden als ze achttien zijn. 'Die vinden mij - succesvolle vrouw in het westen, maar zonder kinderen - heel zielig'. Naema was trouwens nog nooit in een kerk geweest. Ze kende ook geen enkel lied. Uiteindelijk kwam ze met 'Morning has broken'. Het was geweldig om dat met driehonderd mensen in een kerk te zingen. Het is eigenlijk een prachtig paaslied.

Ik vond ook aandoenlijk om te zien hoe kwetsbaar de mensen zich opstelden. Dit waren mensen die niet gewend zijn om te preken. Ze stonden soms een beetje verlegen op de preekstoel. Maar juist die kwetsbaarheid zorgde voor contact met de gemeente.

De lekenpredikers moesten enorm veel tijd investeren terwijl ze een gewone preekbeurtvergoeding van 80 Euro kregen. Maar ze krijgen er wel wat anders voor terug: mensen die jou na afloop vertellen dat ze zo geraakt zijn. Dat is heel wat anders dan een kritische zeurvraag na afloop van een lezing of een krantenrecensie waar je

twee dagen ziek van bent. Het was voor iedere lekenprediker een onvergelykbare ervaring. En ik merkte ook dat de kerk eigenlijk nog zoveel goodwill heeft. Dat vergeet je wel eens als je in 'het apparaat' zit en er veelal de negatieve kanten van meemaakt.

Het project heeft mij ook een andere kijk gegeven op de gewone kerkdienst. Ik had er bij de lekenprekers op aangedrongen dat ze zouden beginnen met een lied. 'Dat scheidt meteen gemeenschap in het begin' hadden wij hen voorgehouden. Maar Bas Heijne wilde daar niet aan. Hij zei: 'dat scheidt juist geen gemeenschap. De mensen die het lied niet kennen of er niets mee kunnen voelen zich meteen een vreemdeling als je zo begint'. Hij liet de mensen daarom beginnen met handen schudden. Normaal in een kerkdienst vind ik dat al snel klef en opgelegd, maar hier werkte het.

Ik denk dat je een heel aantal dingen moet loslaten als je mensen van deze tijd wil bereiken. Je zult iets anders met muziek moeten gaan doen, of je dan nu wilt of niet, want orgel en psalm is niet de muzikale taal van mensen. Je moet ook niet om 10 uur 's ochtends willen beginnen. Dat is veel te vroeg voor mensen met kinderen die ook eens een keer willen uitslapen. Onze diensten waren om vijf uur 's middags en dat werkte geweldig. Mensen combineren het met museumbezoek of gaan na afloop ergens een hapje eten. Het is ook niet gek dat diensten middelmatig worden wanneer een predikant daar zo weinig tijd voor heeft. Je zult scherpe keuzes moeten maken als je kwaliteit wil leveren.

Het is van het begin af aan reuze spannend geweest of het allemaal zou lukken. Komen de mensen wel met een verhaal, of blijkt op zondagmiddag dat het niet gelukt is? Ook financieel was het spannend. We zijn er aan begonnen zonder dat ik de financiering rond had. Maar als je echt denkt dat iets een goed idee is, moet je het soms gewoon doen. Nu ziet het er naar uit dat we voldoende ondersteuning krijgen om uit de kosten te raken. We gaan volgend jaar in ieder geval verder met het project. We weten nu hoe het werkt en hoeven het wiel niet helemaal opnieuw uit te vinden. Op andere plekken zou je zoiets ook best kunnen doen. Stel eerst een team samen en zoek dan een paar mensen die je zijn opgevallen door hun dapperheid en vraag ze."

Coen Wessel

Over drie pinguïns en God

Op de Zuidpool leven drie pinguïns. Ze maken de hele dag ruzie. Daarom kunnen ze niet zonder elkaar.

Dat realiseren ze zich eens te meer, als er op een dag een duif landt met de boodschap dat God al het geruzie van mens en dier zat is en er een zondvloed komt. De duif heeft een uitnodiging bij zich voor slechts twee pinguïns. Die moeten zich om acht uur bij de ark van Noach vervoegen. Dat is dus een probleem. Hoe dat afloopt, moet men maar lezen in het schitterende kinderboek *Om acht uur bij de Ark* van Ulrich Hub en Jörg Mühle. De drie pinguïns hebben door het boek heen schitterende gesprekken, onder andere over het bestaan van God. De kleinste van de drie vindt het toch wel een probleem dat je God niet kunt zien, want daardoor weet je nooit zeker of hij wel bestaat. Pinguïn nummer 2 is daarentegen heel zeker van Gods existentie. Pinguïn nummer 3 heeft zo ook haar twijfels, maar vindt de zondvloed wel een overtuigend bewijs dat er

een God moet zijn. De kleinste pinguïn is gedurende de gehele zondvloed die mening ook wel toegegaan, maar na het verlaten van de Ark, zegt hij: 'Misschien bestaat God helemaal niet, en heeft het gewoon heel lang geregend.' 'Als er geen God is, waarom praten we dan zoveel over hem?' vragen de twee anderen dan.

De geschiedenis achter dit boekje – dat in Duitsland een grote hit is – is interessant. In de herfst van 2004 realiseert een groep van theatermakers en uitgevers zich dat religie weliswaar weer helemaal terug is in de samenleving, maar dat daarvan in het jeugdtheater nog niets te merken valt. Ze doen een oproep aan theatermakers om jeugdtheaterstukken te schrijven over religieuze onderwerpen. Al snel worden vijf stukken ingeleverd. Die zijn gepubliceerd in de bundel *Spielplatz 19: Fünf Theaterstücke über Gott*. Vooral het stuk *An der Arche um Acht* is in het theater buitengewoon succes-

vol. Typ het maar in bij Google en je ziet dat theaters door heel Duitsland heen dit stuk opvoeren. Het is zó succesvol, dat de roep om er een kinderboek van te maken al snel klinkt. Dat is dus gebeurd. In de zomer van 2008 komt het ook in het Nederlands uit. Op dit moment wordt er gewerkt aan een vertaling van de theaterversie en het is de bedoeling dat een jeugdtheatergroep uit Sittard in het seizoen 2009/2010 de Nederlandse première heeft. Ik ben zelf ook bezig het stuk te vertalen en denk erover fragmenten eruit bijvoorbeeld in kerkdiensten te gebruiken. Maar het kinderboek – dat totnogtoe nog weinig aandacht heeft gekregen in de pers – heeft volgens mij de potentie om ook in Nederland net zo'n hit te worden als tien jaar geleden het kinderboek *Robin en God* was.

Hebben we net een atheïstische dominee gehad, krijgen we weer drie pinguïns...

Aarnoud van der Deijl

**STUDIEDAG OP GOED GERUCHT
26 JUNI HYDEPARK**

'In God we trust'

De kredietcrisis en de economische gevolgen ervan hebben de nodige crisisgevoelens wakker gemaakt. In de kerk waren we dankzij secularisatie en ontkerkelijking al aardig aan zulke gevoelens gewend. Maar als we verder denken dan onze eigen kerkdeur, zouden de economische ontwikkelingen ons wel eens in het theologische nekvel kunnen grijpen.

De kredietcrisis is in belangrijke mate te wijten aan het vertrouwen op ondeugdelijke financiële producten. Hoe zit dat met de huidige geloofs-crisis? Zou deze te maken kunnen hebben met vertrouwen op ondeugdelijke theologische producten?

Met name het thema vertrouwen op God (in de dogmatiek vaak behandeld onder de titel 'voorzienigheid') lijkt tot de nodige frustratie en kerkverlating te hebben geleid. Bij velen verdampde het geloof in een zorgende God en gestadig siepelden zij de kerk uit. Vertrouwen op God is weliswaar een mooi, bijbels product, maar gemengd met teveel simplisme levert het uiteindelijk wantrouwen op. Goed, Abraham ging vol vertrouwen op weg naar het beloofde land en zijn nageslacht werd talrijk als

de sterren aan de hemel. Maar behaalde resultaten uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst. Waar is die God tot wie ik elke dag bad, smeekte, aan wie ik zoveel offerde? Als God te vertrouwen is, hoe dan? Heeft onze Lieve Heer miljarden oren voor de gebeden van zijn miljarden kostgangers? Is Hij (m/v) wel zo lief?

Op 26 juni presenteert Op Goed Gerucht een studiedag over deze thematiek onder het motto 'In God we trust'. Arjo Klamer, hoogleraar in de Economie van Kunst en Cultuur, aan de Erasmus Universiteit zal ons rondleiden in de economische problematiek achter de kredietcrisis. Een theoloog (de naam is bij het ter perse gaan van deze editie van Geruchten nog een geheimenis) wordt gevraagd om ons rond te leiden in de theologische en vooral godsdienstpsychologische problematiek achter de kerkelijke geloofscrisis. Welke eye-openers levert het naast elkaar zetten van beide problematieken op? Welke dwarsverbanden en perspectieven worden er zichtbaar? Kortom, wat gebeurt er als op 26 juni economie en theologie elkaar in de ogen kijken?

Studiedagcommissie Oost OGG

Redactie

Ad Boogaard

Aarnoud van der Deijl

Iemke Epema

Lyonne Verschoor

Dick Vos

Coen Wessel

Redactieadres

Aarnoud van der Deijl

Meiveld 1

4388 MB Oost-Souburg

(0118) 785 702

Ontwerp en layout

Rob de Bree

SKANDALON
NON NOBIS SED POSTERIS

Colofon De nieuwsbrief 'Geruchten'
verschijnt driemaal per jaar

Een abonnement kost € 20,-
per kalenderjaar

Predikanten, kerkelijk werkers en
theologiestudenten kunnen zich
aansluiten bij Op Goed Gerucht via:
Dick Vos, dtvos@pthu.nl
(tevens voor adreswijzigingen)

www.opgoedgerucht.nl

Op Goed Gerucht

